

de wedloop is
aar zonder con-

schert, maakt
uiterste onzer
de schoolbank
leerlingen en
meesters hand-
lenkingen tegen
dat ze alle con-
wil afsnijden, en
dreigt te reiken

nie dan ook in
is op kerkelijk
ze Dienaren des
lijke kerk arbeid-
dat alle concul-
Dienaren zelve
den de weder-
innen te loodsen.
eft men nu ook
Hooger Onder-
andsustantie zijn,
s, op tegenover-

t usantie is, dat
e universiteiten
entie er toe, dat
universiteit en
n mogelijk voor
et, en het hem,
mukkelijk moge-
dit daarentegen,
lfde school regel-
entie er toe, om
universiteiten te

t op het Hooger
het eerste mede
verklaarde, nam-
in, om zorg te
vrije scholen zou
de Rijkscholen
ad te ontleenen,
lat geen college-
alle academische
gelde orde aan de
t. Ieder student
niversiteit, hetzij
komt, kan dan
scholen promo-
serie van acad-
Overheidsuniver-
studenten onzer-
gang tot de balie
te beoogen, zijn
ve aan alle exa-
ersiteit, evenzo
Openbare Uni-
en.

Wet op het Hoo-
niet-Nederlan-
he Universiteiten
rentie te duchten
doos aan de bui-
afbreuk deed.
Aan buitenlan-
en, die men aan
onthoudt. Dit
vriendelijk schij-
g overal zoo, en
het oog.
men thans zelfs
ig wij men zoo
Engeland denkt
en zelf Engelsche
en.

n kon het nu wel
rije Universiteit,
landsche usan-
mover deze be-
Hooger Onder-
soortige bepalin-
k voor haar geen
en der Openbare
chen trant, een
somen studeren;
aar te duchten,
mische examens
iteit te hebben
promotie op dis-
eken. Een gevaar
t het zich metter-
deed. Vooral na
5 dook dit gevaar
et geheel begrij-
r Heeren Curato-
st worden vast-
van de open-
vrije Universiteit
te stelde. Alleen
mens kon onder
g gegeven wor-
jksuniversiteiten
geschaft.

gesteld, dat men
ebben, maar wel,
n candidaten-
t voorafgaat. En
in de Openbare
oogenblik aan
ler verstaan, die
1888 nog geen
e Theologische

n aard der zaak,
eenvoudig wijl
oor de student-
uit Kampen
meente-Universi-
aan de Vrije
vilde, moest aan
geide hij er geen
in candidaten
tot de promotie
ut in het buiten-
het binnenland,
nbare als bij de
verstaat dan niet,
t men ook daar
de opening van
voering van een
de vraag voelde
rije Universiteit
rijzen, en het
niet óók kon
ctoraal te Am-

Hierop nu ligt het antwoord voor de hand: Zeker kon dat, mits vooraf duur, omvang en kosten van studie op gelijk peil waren gebracht. En dan, kon het, niet door wijziging van de gemaakte regeling, die tegenover de openbare Universiteiten moest gehandhaafd blijven, maar contractueel door een overeenkomst tusschen de twee colleges van Curatoren.

Dit versta men niet verkeerd. We bedoelen niet de waardij der colleges hier en ginds in vergelijking te brengen; veel minder de één inrichting wetenschappelijk te noemen, en bij de andere het wetenschappelijk karakter aan de colleges te ontzeggen. Al zulke beweren is uit de oude doos, en reeds de enkele naam van Dr. Bavink moest al zulke laatzinnigheid afsnijden. We zouden zelve wat graag nog eens een jaar Prof. Bavinks college volgen. Wel komt dit onderscheid te pas, zoo men den aard van een Theologische school met de natuur van een Universiteit vergelijkt; maar praktisch kan een college aan een Universiteit zeer goed *beneden* het peil zijn, en van een Theologische school ver *boven* peil staan.

Neen, we bedoelen heel iets anders; we hebben het oog op *tijd* en *kosten*.

Een vader, die zijn zoon wil opleiden voor den Dienst des Woords, vraagt zich, zoo zijn middelen beperkt zijn, vanzelf af: Waar komt mijn jongen het snelst en het goedkoopst klaar? Is dit nu aan beide scholen eender, dan blijft de keus vrij. Maar kost het studeren aan de Vrije Universiteit al ware het slechts één jaar meer, en is het leven te Kampen goedkoper dan te Amsterdam, dan kan dit geldelijk verschil maken, waarvan het bedrag in cijfers te berekenen is.

Gevolg van gelijkstelling enkel op het punt van promotie, zonder gelijkheid in tijd en kosten, zou dan tengevolge hebben, dat velen te Kampen gingen studeren, en dan te Amsterdam alleen kwamen promoveren, ten einde zoodoende een belangrijk geldelijk bedrag uit te sparen.

Reeds nu heeft dit verschil in *tijd* en *kosten* tengevolge, dat velen, die anders te Amsterdam zouden komen studeren, thans naar Kampen gaan. De concurrentie is reeds nu ongelijk.

Maar heel iets anders zou het zijn, indien men deze ongelijkheid in de voorbereiding nu ook liet doorwerken voor de promotie.

Wat toch is het geval? Oordeelt de Vrije Universiteit, dat voor promotie noodig zijn 6 jaren Gymnasiaal onderwijs, 1 jaar propaedeutische studie, 4 jaren theologische studie, en 1 jaar voor de promotie, saam 12 jaren, dan moet ze er wel op staan, dat aan een concurrente school gelijke condities zullen gelden. Anders toch zou te toegeven dat ze zelve *overvraagt*, en dus haar eigen studietijd zou moeten *inruimen*.

Kon derhalve een overeenkomst worden getroffen, die er toe leidde om de wateren van deze twee polders in elk opzicht op eenzelfde waterpas te brengen, en wel zoo, dat ook de vakken voor de examina gelijk kwamen te staan, dan zeer zeker zou diploma voor diploma kunnen gelden. Daarentegen zou zonder deze gelijkmaking elke gelijkstelling bij promotie er vanzelf toe leiden, dat de school, die lagere eischen aan tijd en kosten stelde, de studenten naar zich trok en aldus de andere school deed doodblijven. En hoever nu ook onderlinge welwillendheid gaat, ook te Kampen zal niemand den eisch stellen dat de Vrije Universiteit zichzelf het levensbloed ga aftappen.

Te vinden is de zaak dus wel, maar toch hoogen we, dat ze *niet* gevonden zal worden.

Het aantal onzer kerken, onze geldelijke middelen, onze wetenschappelijke kracht is veel te klein, om ons vooralsnog de weelde van twee scholen te veroorloven; daargelaten nu nog, dat er vroeg of laat een dogmatische tegenstelling tusschen deze beide kon opkomen — wat nu God zij dank niet het geval is — om zoo heel ons kerkelijk leven te verwoesten.

Na wat Prof. Bavink in zijn bekende brochure over de noodzakelijkheid van vereeniging zoo overtuigend en welsprekend neerschreef, behoeft dit niet nader te worden aangehouden.

Zoo we één school voor de Theologie hebben, kan ze middelijk met mannen en met geld voorzien worden, en heerlijk opbloeien. Zoolang we gedeeld blijven staan, is aan de krachts- en geldverspilling niet te ontkomen, en blijft de concurrentie haar schaduw werpen.

Oze raad zou daarom niet zijn, dat de Curatoren of de Senaten met elkander tot een overeenkomst in zake de promotie zochten te geraken, maar heel anders, dat ze den tijd, die aan de eerstkomende Generale Synode voorafgaat, besteden mochten, om tot een plan van ineenstemming te komen, waarvoor, we zijn er zeker van, bij beide inrichtingen op hartelijke sympathie te rekenen valt.

Liefdegaven.

Bij Dr. A. Kuyper is ontvangen van N. te Hamburg f 25, als een „dankoffer aan de armen,” die afgedragen zijn aan de Diaconie der Gereformeerde Kerk alhier.

En bij dezelfde f 540 van de Kerk te Laar bij Emblichheim in Bentheim, voor de *Scheurvereeniging*, die afgedragen zijn aan de Penningmeesteres van deze vereeniging, Mej. J. van Schelven.

Voor een kleine dorpsgemeente een waarlijk koninklijke gift!

Recensien.

De *verkiezing voor het Ambt*, door Dr. H. H. Kuyper. Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Leiden, D. Donner, 1900. Deze studie bestaat uit artikelen, vroeger door Prof. H. H. Kuyper in de *Frische Kerk* geschreven. Toen reeds werd hare beto-

kenis in breeden kring erkend, getuige de overname er van in meer dan één onzer kerkelijke bladen.

De hoogleraar betoogt tweefciel:

1. Naar Gereformeerde beginselen komt het recht om ambtsdragers in de kerk te verkiezen toe aan de gemeente, en het streven van onzen tijd, om meer invloed bij de verkiezingen voor gemeentelieden te verwerven dan de bestaande kerkenordening hun verrekert, moet met ingenomenheid begroet worden.

2. De leiding en besturing der verkiezingen moet in handen van den kerkeraad blijven, en de richting, die de ambtsdragers zonder eenige beperking, door de meerderheid van stemmen der gemeentelieden wil laten verkiezen, moet als independentistisch en in strijd met de Heilige Schrift en de Gereformeerde beginselen, worden weerstaan.

Inzonderheid om hare veelzijdige toelichting is deze studie zeer belangrijk.

Allereerst laat de schrijver de Heilige Schrift spreken, waarbij ik alleen zou willen vragen, of wat beweerd wordt van 1 Tim. 5: 22 en Tit. 1: 5 op blz. 19, wel overeen te brengen is met wat over diezelfde schriftuurplaatsen op blz. 33 wordt gezegd.

Voorts wordt het vraagstuk helder en breed uit de historie toegelicht; het bepaalde in de geldende kerkenordening besproken en de lijnen aangegeven, waarbij, naar schrijvers inzicht, de verkiezingen in onzen tijd zich bewegen moeten. Wij danken Prof. Kuyper, dat hij deze artikelen in brochurevorm uitgaaf en ze daardoor een meer duurzaam bestaan heeft verzekerd dan een kerkelijk weekblad hun waarborgen kon. Zij verhelderen ons inzichten in dit vraagstuk en zullen den kerken bij de verkiezingen van groot nut kunnen zijn.

De *Doopersche. Historisch Overzicht en Beoordeling*, door H. Hoekstra, Redenaar des Woords bij de Ger. kerk te Arnhem. Uitgave van H. Tulp te Lavelle.

Ds. Hoekstra verklaart, dat hij deze studie niet uitgeeft met het doel, om den bouw der wetenschap te bevorderen, maar om het gereformeerde volk te dienen. Die haar inziat, zal niettemin wel bemerken, dat de schrijver hierin geen vrijbrief gezocht heeft, om minder nauwkeurig en grondig te werk te mogen gaan. Zijn studie bevat eigenlijk twee deelen.

Eerst een tamelijk breede schets van de historie der Doopersche, die zoveel mogelijk geput is uit oorspronkelijke bronnen. *Giselaer's Kerkgeschichte* leverde daarvoor aan Ds. Hoekstra veel materiaal.

Vervolgens een karakteristiek van de Doopersche richting, die in hoofdzak hierop neerkomt.

1. De Doopersche richting mist het werk des Vaders in de schepping en heeft een valsche opvatting van het werk der genade, alsof dit niet *herscheping*, maar *niet-nieuwe schepping* was, hetgeen haar er toe bracht, dat zij zich krampt achtte vasthield aan de leer der H. Schrift, zonder ook als leer der Schrift te erkennen, wat bij wetige gevolgtrekking daaruit voortvloeit; dat zij de theol. wetenschap minachtte en niet kwam tot een eenigszins uitgewerkte belijdingen.

2. De Doopersche richting maakt het werk des He. Geestes los van dat des Zoons en kwam daardoor tot onderschatting van het objectieve verlossingswerk van Christus; tot een eenzijdig drijven van de innerlijke genade en het innerlijke licht; tot geringschatting en miskenning van de kerk, de kerkelijke diensten en de genade-middelen; tot wilkeuringe, spiritualistische verklaring der H. Schrift en tot vele andere vreemde openbaringen, die boven de Schrift uitgingen.

3. De Doopersche richting maakt het gevoel tot bron en kenbron der religie, waardoor zij wars van alle vaste en scherpe bejijning, overslaat tot Pantheïsme en in de uitwisseling van de grenzen tusschen goed en kwaad kwam tot allerlei ongerechtigde gruwelen.

4. De Doopersche richting maakt het werk des Zoons los van dat des Vaders wat eenzijdig uitkomt in de ontkenning, dat de Ene Gods de ware menscheijke natuur heeft aangenomen *uit het vleesch en bloed van de maagd Maria*, hetwelk de eigenlijke kern is van de Doopersche dwaling en in de verwerping van den kinderdoop, en anderzijds in de neiging tot het Perfectionisme.

5. De Doopersche richting, in haar miskenning van het verband tusschen het rijk van schepping en herschepping, tusschen gemeene en particuliere gaven des Geestes, leidt tot de verachting der wetenschap; tot de leer der „mijnheer”; tot het niet willen bekleeden van overheidambten; tot verwerping van den eed en van de hanteering des zwaards. Tot de verachting van alle aardse dingen aan den eenen kant, uitkomen in de naaktoepijer in 1535 te Amsterdam, en tot het opheffen van alle aardse macht en invloed anderzijds, zooals te München onder Jan van Leiden.

Ziedaar een uittreksel uit deze studie. Lokke het velen uit, om deze verhandeling zelve te lezen. Zij is dat ten volle waard. De schrijver gaf haar uit voor het volk, wat hem zeer zeker vele moeilijkheden bezorgde, maar daardoor kan ze nu niet alleen door wetenschappelijk gevormden, maar ook in breeder kring gelezen worden. M. i. is de Doopersche richting hier historisch en principieel juist en conscientieus beoordeeld.

Zulk een arbeid zal ook voor dezen tijd rijke vrucht kunnen afwerpen.

Voor Kootwyls Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS: Namens de Geref. Kerk te Naaldwijk f 5; uit Delfs haven f 1, gevonden in de Uniecollecte; N. N. te Heteren f 5; van R. F. Toren te Midwolve, Oldambt, prov. Groningen, uit de collecte f 6.50.

D. HULLEMAN, Penningmeester.

Kootwijk.

Uit de Pers.

Het *Tijdschrift voor Gereformeerde Theologie* brengt ons ditmaal, behalve de recensies en een keurig opstel van Ds. Fernhout, over Appellus Dooppleer, ook een referaat van Ds. Doorn over het belang van de Exegese voor de Bediening van het Woord.

Dit laatste onderwerp is van actueel belang, en we nemen er daarom dit onderstaande uit over:

De Exegese is een dienende zuster, die tot taak heeft, den juistten zin van het geschrevene te vertolken. Zij duikt in de wateren en brengt de gaven, die op de diepte liggen verscholen. Zij doet dit door middel van grammatischen, historischen arbeid. Zij let op den zin, en de betekenis van ieder woord, gaat het verband na, waarin de tekst

voorkomt, let bij de verklaring der deelen op de analogie scripturae beschouwt ieder schriftwoord in verband met den organischen samenhang van het geheel. Zoo levert zij stof voor prediking, zoo haalt zij de goudkornels op uit het Woord.

Zij speurt na wat de schrijver dacht bij 't schrijven, maar tracht ook den verborgen zin der Schrift te vatten. Dat er zulk een verborgen zin in des Heeren Woord ligt zal door niemand worden ontkend. Zegt Paulus niet in Gal. 4, sprekende van de twee zonen, een uit de dienstmaagd en een uit de vrije, dat dit dingen zijn, die een andere beduiding hebben?

Zulk een verborgen zin bestaat immers ook bij de geschriften van die mannen die verre boven hunne tijdgenooten stonden, Shakespeare, Schiller en Goethe hebben als bij geniale intuïtie dingen gezegd, waarvan de diepte door hun diensteoog niet werd gepeld. Die verborgen keurstemmen moeten in des Heeren Woord door de exegese opgevoerd, niet om nu maar te spelen op het klavier der phantasie. Zulks ware een zondig en onheiligh werk. Valt er geen licht op dien mystieken zin, dan kan de exegese dien er niet uithalen, dan heeft het den Heiligen Geest niet behaagt ons dat te verschaffen, of ook, dan zit er eenvoudig geene diepere betekenis achter verscholen Overigens is en blijft het de taak der exegese om uit het Schriftwoord consequenties te trekken, om het pad der logische gevolgtrekking te bewandelen, uitgaande van de gedachte, dat de auteur primarius de portie van Zijn Woord, de draagkracht Zijner uitdrukkingen volkomen kende. Het is haar taak om naar vaste Symbolische wetten in de Hermeneutiek aan te geven het Schriftwoord te ontfangen, wanneer dit noodig mocht zijn. Wie over den brandenden brandbosch zou prediken, zou zondigen, zoo hij bij het vuur niet een heenwijzing zag naar de verdrukking van het fensitieve volk, zoo hij bij het niet vertoeren van den brandbosch niet zag de trouw en de genade Gods, in de bewaring van Zijn Volk. Het is de taak der exegese om te laten op de typiek des Woords, gelijk Calvijn in zijne predication ons ook daarin een exempel is.

Is de exegese dus van hoog belang voor de Bediening des Woords, omdat zij den zin en de meening des Geestes tracht te kennen, zij bewaart tevens voor eenzijdigheid in de prediking.

Wij menschen loopen allen gevaar voor eenzijdigheid. Eenzijdigheid is de vrucht van beperktheid van blik, toekant, gebrek aan harmonische ontwikkeling. Eenzijdigheid werkt altoos schadelijk en toch slaat de balas zoo lichtelijk naar deze of gene zijde over zoodat wij elkander wel mogen berrueren aan de woorden; het schaaltoegietje moet in 't midden blijven staan.

Eenzijdigheid in de prediking werkt zeer nadelig voor de gemeente, leidt af van de zuiverheid des Woords; gelukkig wie daarom in de exegese een trouwe gezellin vond in de voorbereiding voor zijn dienstwerk. Echte exegese dus zulk een die zich niet uitwendig maar inwendig gebonden gevoelt, zal nooit den schrijver laten zeggen, wat hij heeft moeten zeggen, maar wat hij zegt. Wel moet, zoodaals wij opmerkten, de tekst worden opgevat in het organisch verband, wel moet geleet op de analogie fidei, maar nooit mag de exegese ter wille van zijn dogmatische systeem een verklaring geven, die niet uit zijn tekst is genomen; men mag de diamanten van Gods Woord niet zoolang slippen tot ze pakklaar zijn voor het snoor dat ons bekoort. Zeker, er loopt een gouden draad door de Schrift en er is eenheid in het Woord. Gelijk de lijnen van den Dorischen kolom schijnbaar loodrecht loopen, maar toch in werkelijkheid seigen naar een punt, zoo is er overeenstemming in de uitspraken van Gods getuigenissen. Men zij echter voorzichtig en make die zelf nooit door afzonderlijke uitspraken geweld aan te doen. Er kan een eenzijdig redeneeren zijn van het organisme der Schriften, terwijl men voor de afzonderlijke teksten te veel het oog aluit. Feitelijk kan er tusschen wat wij noemen de leer der Schrift en de afzonderlijke uitspraken, nooit dualisme zijn, mits die leer der Schrift gebaseerd zij op de afzonderlijke uitspraken van 't Woord, op de vergelijking van Schrift met Schrift.

Er kan evenwel ook een eenzijdig redeneeren zijn met voorbijgaan van andere schriftuurplaatsen, door alleen op een punt te staren. Dan wordt die ene tekst een basis van operatie, dan moet de verklaring van het tekstwoord zich voegen in het knoedel menschelijk juk, de waarheid wordt gerijgd in het keurslijf der menschelijke wijsheid, dan wordt het Woord niet bediend. Wanneer de dienaar des Woords arbeid volgens vaste exegetische methode, siende op het woord, maar ook siende op de boomen, dan wordt dit gewaar vermeden. Wie rekent met de hand, met de Schrift en de wijs zijn, zal de klip der eenzijdigheid ontsleiden. Den Pool mysticisme ontwijkt hij, de ijzvakke scholasticisme wordt dan niet betreden. Er moet geleet op het eigenaardig karakter der Schriften. Gods Woord spreekt tot verstand en hart, alle eenzijdigheid is een miskenning van den rijkdom des Bijbels, toont gebrek aan diepte. De H. S. heeft eenen religieus ethische bestemming en wie haar uit dat oogpunt beschouwt, die zal zich niet verliezen in 's holistische spijvondigheden. Echte exegese, dus zulk een die het oog heeft voor de straalkroon van het Woord op alle terreinen, op het leven, de harten als op het terrein des verstands, op ziel en geweten, behoort ons voor het betreden van een eigen gekozen spoor.

Is eenzijdigheid een groote vijandin waartegen door goede exegese kan gewaakt, het hoog belang der uitlegkunde komt ook daarin uit, dat alzoo tegen het Subjectivisme wordt gewaakt. Verstaat ons niet alsoo, alsof wij meenen, dat de predikatie dan op een leest moet zijn geschoeid, zoodat het persoonlijke in den prediker onderdrukt moet worden. Integendeel, „Men zal wel” is de spreuk, die vooral met het oog op den kanaal in beoefening moet worden gebracht, zoodat een ieder heeft te letten op zijn aanleg, zijne gaven, hem door God verleend. Uniformiteit zou ook in dezen zeer schadelijk werken, de mensch en de prediker zijn één en kunnen niet gescheiden worden, tenzij natuur en waarheid het bedehuis ontvloden. Daar is echter een Subjectivisme dat zich openbaart in wilkeure, in valsche vernuft. Wiet met het opzoeken van den mystieken zin der H. S. niet zeer ernstig te werk gaat, zou daar onwillekeurig in vervallen. Origines staat voor ons als een baken in een Subjectivisme leidt tot handdoosheid. De H. S. wordt dan overgeleverd aan individualisme. Zoo wordt niet de eeuwige waarheid Gods gebracht, maar de vrucht van menschelijke phantasie. Zulk een arbeid is in kerken zin oneerlijk, men laat den Bijbel geen recht wervaren.

Wordt de exegese opgevat als een dienende zuster, die volgens vaste regelen, in de hermeneutiek neergelegd, zich beweegt, dan bestaat voor rijk een dwaling geen gevaar. Uitlegkunde is anders dan uitlegkunst. Wel moet de prediking een kunstwerk zijn, zoodat de homiletische aesthetiek recht van meespreken heeft; maar de pastor beweegt zich bij de verklaring der Schriften niet op het terrein van het verbeeldend vermogen. Hij ga te werk volgens vaste wetten. Historische, grammatische en theologische uitlegging der deelen moet voorafgaan. Zoo worden de verschillende bouwstoffen verzameld. Dan multa moet tot mul tum verwerkt, het gebouw moet opgetrokken tot de kroonlijst aller oogen boeit. Daartoe zij synthetisch werkzaam en late zich niet weerhouden uit vrees voor mottoeprediking. Zou kon er eenheid in de preik.

De juiste harmonie blijft ook hier het uitnemendste. Geen exegese die den denkerbijder reflectie te niet doet, maar evenmin een saamvatting der waarheid, die de Schriftuisspraak feitelijk op zij zet.

Voor al echter met het oog op de prediking kan er niet genoeg op worden aangedrongen, dat elk prediker het Schriftwoord, dat hij brengt, in al zijn diepte doorzie, in volle klaarheid voor de gemeente doe schitteren, en in zijn betekenissen voor het heden toepasse.

Officiële Berichten.

DEP. CORR. m/d H. OVERHEID.

Het Lee 26 Oct. 1900.

Hare Majesteit de Koningin en Zijne Hoogheid Hertog Hendrik van Mecklenburg Schwerin hebben mij opgedragen Heeren Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid in Nederland, Hoogst derzelve dank te betuigen voor de hulde en zegenwenschen Haren Majesteiten en aan Zijne Hoogheid den Hertog aangeboden ter gelegenheid van Hunne Verloving.

De Particuliere Secretaris van H. M. de Koningin, A. VAN DER STAAL.

Aan Heeren Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid in Nederland.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

Op verzoek van een der broederen, die vrees, dat de uitdrukking „het tegenovergesteld gevoelen” zou kunnen worden misverstaan, deelen wij gaarne mede, dat „tegenovergesteld” niet ziet op het gevoelen aangaande de *voorzak* van de wedergeboorte, maar aangaande het *middel*. Dat de wedergeboorte het werk is van den Heiligen Geest — daarover waren allen het eens, het verschil ging over het *middel*; over de vraag: of de Heilige Geest het leven uit God, bij degenen die tot hun verstandgebruik zijn gekomen, werkt *zonder d'oor* het Woord, als instrument en als het zaad der wedergeboorte. Uit het verslag is dit o. i. duidelijk genoeg. Maar ten overvloede herhalen wij het hier gaarne aldus, om mogelijk misverstand te voorkomen. Moge de gehouden discussie nu maar menigen broeder dringen tot onderzoek der Schriften betreffende dit allergewichtigst punt van de leer der zaligheid, dat van zoo groote betekenis is voor de bediening des Woords in den engeren en in den ruimeren zin. Doel der gehouden discussie was slechts om tot een heldere en duidelijke voorstelling van de in verschil zijnde gevoelens aangaande dit stuk en alzoo, indien mogelijk, tot eenheid te komen.

En daar nu die eenheid op de Conferentie niet kon verkregen worden, zouden een tweetal broeders, liefst de meest bekwaame, worden uitgenoodigd, een referaat over de gevoelens, die in verschil waren, te leveren, ten einde, in dien mogelijk, wat in geschil is tot oplossing en zoodoende tot eenheid te brengen.

En hiertegen zal wel bij niemand enig bezwaar kunnen bestaan. Hoezeer is het in deze tijden gewenscht, dat we van één gevoelen zijn, om als één man den strijd aan te binden tegen al wat zich tegen Christus kerk en ook tegen de leer der waarheid verheft.

De lezers zullen intusschen begrepen hebben, dat met de gevoerde discussie de tijd tot het houden van twee referaten was voorbijgegaan.

De Voorz., Prof. Lindeboom, die refereren zou over: „De betekenis der Confessie (Belijdenis) voor het kerkelijk samenleven”, zag dan ook om des tijds wil van het houden van dit referaat af, Alleen wenscht hij de conclusie mede te deelen, waartoe hij gekomen was, n. l. om te vragen, of niet de tijd gekomen is, dat de bestaande leverschillen onder de oogen gezien en, ter beslissing, op de Synode gebracht worden. Hij verblijdt er zich over, dat men hier op de Conferentie, ook waar men van elkander verschillen moest, zich zoo duidelijk heeft uitgesproken. Dit kan zijns inziens niet anders dan aan de ware eenheid bevorderlijk zijn.

Gezongen wordt nu Ps. 89: 7, en daarna houdt Prof. D. K. Wielenga zijn referaat over „Het gezag der Dordtsche Kerkorde”.

Welke Kerkorde wordt bedoeld en verstaan, wordt door referent verklaard en toegelicht. Het is de Kerkorde, die in 1816/19 te Dordrecht gereviseerd en vastgesteld is, en onder welke vigner de thans bestaande Gereformeerde kerken nog leven. Deze heeft dus voor die kerken het gezag.

Zij geldt echter niet ad litteram, tot de laatste letter; de artikelen, die het verband bepaalden met de overheid, zijn voor onzen tijd niet geldig meer en zijn daarom ook door de Synode onzer Gereformeerde kerken van 1892 als niet geldig verklaard. Met uitsluiting van deze artikelen (of gedeelten) werd zij als de gezaghebbende ordening onzer kerken aan de Overheid bekend gemaakt en aanvaard.

Ook wordt nu aangehouden, welk gezag hier bedoeld wordt. Het gaat hier over de vraag welk gezag, met uitsluiting van elk ander gezag, deze Kerkorde heeft.

Thans wordt een historisch overzicht gegeven, waaruit blijkt, wat de kerken hebben te doen gehad om zich aan het Overheidsgezag te onttoren en het gezag van Christus in de kerken dezer landen te handhaven.

Wat de rechtmatigheid van het gezag dezer Kerkorde aangaat, sprekert verklaart, en licht uit de historie toe, hoe zij langs den goeden en van God verordeneerden weg in het leven heeft meesleeds gezocht aan de Overheid mede te zeggenschap in de regering der kerk te geven, of die van haar afhankelijk te stellen, maar het gezag van Christus, zooals 't in de Dordtsche Kerkorde omschreven is, bleef tot op 1796 gehandhaafd. Toen kwam er strijd en worsteling, die voor onze kerken daarin eindigde, dat de organisatie van Willem I haar werd opgedrongen en inplaats van de Dordtsche Kerkorde gesteld werd.

De reformatie echter van '34 en ook van '86 bracht ons weer op het voorspoor onzer vaderen terug, en deed ons de krachteloos gemaakte Kerkorde weder aanvaarden.

De kerken, die met gemeen accord haar aanvaard hebben, maken dan ook het terrein uit, waarop zij haar gezag heeft niet te oefenen. Nu wordt de aandacht aan den aard, het karakter, de betekenissen en ook aan de mate van het gezag dezer Kerkorde gewijd.

Alle gezag veronderstelt macht, waarvan 't gezag uitgaat.

De potestas ecclesiastica is een van Christus aan de kerk verleende macht. Zijne macht is absoluut. En de macht, die Hij ons naar de ordeningen van zijn Woord verleent, is de macht om zijn Rijk te grondvesten en zijne kerk te bouwen.

Met onderscheidene plaatsen uit de H. Schrift wordt dit aangehouden. De kerk is geroepen naar die ordeningen zich te voegen. Het worde evenwel niet uit het oog verloren, dat de macht, welke Christus aan zijne kerk verleent, nooit een heerschende, maar altoos een dienende macht is; een macht echter, die door de kerk niet alleen geëerd wordt, maar ook voor die kerk alleen van kracht is.

De kerken spreken 't liefst van orde, ordening enz. Maar deze orde is niet gezag, bekleed, een gezag, dat wortelt in de potestas ecclesiastica.

Het karakter van de Kerkorde kan nooit absoluut of conscientieel bindend zijn. Dit wil zij ook niet. De naam wet, reglement of statut is wel bij de collegialisten, maar nooit bij de Gereformeerden in eere geweest. Basis of band van kerkelijke gemeenschap is dan ook de Confessie in gebondenheid aan de H. Schrift. De Confessie beheerscht de Kerkorde en niet de Kerkorde de Confessie. 't Gezag der Kerkorde bindt dan ook in denzelfden zin als de Confessie. Zij wijkt voor de Confessie, die in alles overeenkomt met Gods Woord. Bij onderlingen strijd moet dus de Kerkorde voor de Confessie wijken. De Confessie moet onontdeekend zijn; de Confessie wordt gehandhaafd. Handhaving van de Kerkorde is soms juist slaag. Afwijking werd zelfs, vooral met het oog op eigenaardige toestanden, niet alleen geduld, maar ook goedgekeurd.

Het gezag dezer Kerkorde is voorts niet wetttisch, noch reglementair; zij is evenmin van boven af opgelegd. Zij steunt op het gemeen accord, waartoe de kerken zichzelf verbonden.

Het is ook niet een conventioneel, maar een reet gezag, als opkomende uit de potestas ecclesiastica. Zij verdient dus opgevolgd te worden.

Het is een gezag eindelijk, dat werkt op kerkelijk terrein, door kerkelijke organen, door kerkelijke middelen, met een kerkelijk of kerkrechtelijk effect. Het is ook niet een bloot zedelijk gezag, aan elks believen overlatend of men het gehoorzamen zal, maar met de rechtgevoelen voor elk, die er zich niet aan onderwerpt. Het wordt echter lankmoedig en met veel vermaan toegepast, maar toch ook met uitneming van hen, die tegen deze ordeningen van 's Heeren kerk ingaan. Het laatste artikel spreekt de eigenaardigheid van dit gezag uit. Voetius spreekt in dien zelfden geest; eveneens Prof. Rutgers in zijn rede over: „De geldigheid van de oude Kerkordening” en ook de inleiding van het kerkelijk Handboekje.

Het referaat, dat we hier in ruwe trekken weergeven uit de aantekeningen, waarover we konden beschikken, en inzonderheid uit het verslag, dat van de gehouden Conferentie uit aantekeningen van Ds. Ploos van Amstel in de *Zwolsche Courant* werd geplaatst en ons werd toegezonden, werd niet minder als dat van Ds. Doorn met de meeste aandacht aangehoord; waarom dan ook Prof. Wielenga de dank der vergadering voor dit referaat gebracht wordt. Hem en ook Ds. Doorn wordt dringend verzocht, de referaten, door hen op deze Conferentie uitgesproken, in druk te geven.

Van de gelegenheid om vragen te doen, wordt gebruik gemaakt.

Gevraagd wordt, hoe de Kerkorde kan hebben een rebel en toch een niet conscientieel bindend gezag, alsmede hoe de Kerkorde kan rusten op het gemeen accord, en toch gezag hebben door de macht, die Christus aan zijne kerk heeft gegeven?

Conscientieel bindend gezag in dien zin, verklaart referent, dat het uit is met een „daar staat geschreven”, heeft alleen Gods Woord. Als zoodanig heeft de Kerkorde geen gezag. En wat het aangaat de kerk heeft „de macht om te regeren” van Christus. Dienovereenkomstig stelt zij hare Kerkorde vast; echter nooit anders dan met gemeen accord.

Ook wordt nog op het verschil van gezag tusschen Kerkorde en Confessie de aandacht gevestigd. De Kerkorde komt uit de Confessie, en niet omgekeerd. Vandaar dat het gezag der Kerkorde meer een regelen, en dat der Confessie meer een grondlegend karakter heeft. En hiermede loopt ook deze discussie ten einde.

Als lid van het Comité wordt nu bij acclamatie gekozen Ds. A. Doorn van Franeker; als algemeen Secundus wordt aangewezen Ds. F. Kramer van Strobos.

Een woord van dank wordt door den Voorz. gericht tot den kerkeraad, de regeringscommissie en voorts aan allen, die tot het welzijn dezer Conferentie hebben bijgedragen. Nog een kort opwekkend afscheidswoord wordt tot de saamgekomen broederen gesproken, waarna gezongen wordt Ps. 72: 11 en Ds. Graefe van Gorlitz deze Conferentie met dankgebed eindigt.

Mogen Conferenties als die te Zwolle nog vele gehouden worden. Dan zal de broederszinnig gekweekte, de eendracht bevorderende, de kennis vermeerderende, het geloof versterkende en de gemeenschap der heiligen geëfend worden. En zoo zal de vrucht er van zijn, dat het rijk van Satan verstoort wordt, het rijk van God komt, en Christus' kerk gebouwd en tot des Heeren lof op aarde gesteld wordt.

Maatsluis. J. VONK, Secretaris

Buitenland.

Naar aanleiding van een tweetal brieven.